

Portefølleanalyse for Utdanning og kompetanse

INNHold

PUBLISERT 23. NOV. 2023

Utvalgte innsatsområder

Mens det hittil i portefølleanalysen er brukt statistikkgrunnlag for hele porteføljen, vil dette kapitlet gå i dybden på tre utvalgte innsatsområder: PROFESJON og forskning ved grunnskole- og barnehagelærerutdanningene samt innovasjonsprosjekter i offentlig sektor. Dette er innsatsområder som har pågått over flere år og det kan derfor være hensiktsmessig å gjennomgå innsatsen som har vært gjort. Datagrunnlaget er utelukkende hentet fra innkomne søknader og bevilgede søknader til de respektive innsatsområdene tilbake i tid. En gjennomgang av innsatsen vil potensielt gi grunnlag for vurdering av hvordan innsatsen videreføres.

Profesjon

Forskningsrådet etablerte i 2016 satsingen Forskningskompetanse i utvalgte profesjonsutdanninger -PROFESJON. Satsingen er rettet mot fire utdanningsgrupper: Helse- og velferdsutdanninger, lærerutdanning, ingeniørutdanning og økonomisk-administrative utdanninger. PROFESJON skal bidra til å realisere målene i strukturmeldingen for universitets- og høyskole-sektoren, Meld. St. 18 (2014-2015) Konsentrasjon for kvalitet og har med dette som mål å bidra til et velfungerende forsknings- og utdanningssystem. [6]

Siden etablering av satsingen i 2016 og frem til 2022 har det vært gjennomført tre utlysninger på til sammen 270 mill. kroner:

- 2017: Institusjonsforankret strategisk prosjekt (90 mill. kroner). HELSEVEL og FINNUT
- 2019: Annen støtte (forløperen til Kompetanse- og samarbeidsprosjekt KSP - 100 mill. kroner)
- 2021: Forskerskoler for arbeidslivsrelevans (80 mill. Kroner)

I 2017 og 2019 var utlysningene i PROFESJON samfinansiert med FINNUT og HELSEVEL. Til sammen ble det lyst ut 170 mill. kroner i 2017 og 180 mill. kroner i 2019, hvorav henholdsvis 90 og 100 mill. kroner fra PROFESJON. Utløsningen i 2021 var en del av en samlet utlysning for Nasjonale forskerskoler for arbeidslivsrelevans som omfattet midler fra fire porteføljer med en bevilgningsramme på til sammen 208 mill. kroner.

Antall søknader og innvilgede prosjekter har fordelt seg slik:

Tabell 1 Antall søknader og bevilgede prosjekter etter utdanningsområde, 2017-2022.

År	Søknadstype	Helse & velferds- utd.	Lærer-utd.	Ingeniør- utd.	Øk-adm. utd.	Sum alle utdanninger
2017	Institusjonsforankret strategisk prosjekt (ISP)	23/5	16/4	13/3	10/3	62/15
2019	Annen støtte (forløper til KSP)	12/2	18/5	8/4	5/2	43/13
2021	Nasjonale forskerskoler	4/1	3/2	4/2	0/0	33/12*

* Viser totalt antall forskerskoler finansiert gjennom utlysningen

Antall søknader var betydelig lavere i 2021 enn i tidligere utlysninger. Samtidig var søknadsmengden typisk for utlysninger av forskerskoler, og det var kvalitativt gode søknader som fikk bevilgning. Med unntak av de økonomisk-administrative utdanningene fikk alle utdanningsgruppene som sorterer under PROFESJON tilslag på en eller flere søknader.

Bevilgningene til helse- og lærerutdanningen fra de to første utlysningene er ikke merket PROFESJON i statistikken fordi de er integrert i andre budsjettformål (HELSEVEL og FINNUT) og inngår derfor ikke i statistikkgrunnlaget under. I grafikken under inngår med andre ord prosjekter fra utlysningene i 2017 og 2019 innenfor økonomisk-administrative og ingeniørutdanning. For utlysningen i 2021 inngår også prosjekter fra de andre utdanningsgruppene.

De årlige bevilgningene er redusert i 2022 sammenlignet med 2021 grunnet ferdigstillelse av prosjekter og oppstart av nye forskerskoler på slutten av året. Bevilgningene vil øke i årene fremover.

Oversikt 1 Bevilgninger fra PROFESJON til økonomisk-administrative utdanninger og ingeniørutdanning 2019 – 2022.

Bevilgningene er ikke merket etter utdanningsgrupper. Både lærerutdanning og økonomisk-administrative utdanninger finner vi hovedsakelig innenfor de samfunnsvitenskapelige fagområdene, mens ingeniørutdanningene sorterer både under teknologi og matematikk og naturvitenskap. Samlet for de to første utlysningene ser det ut til at ingeniørutdanningene har fått størst uttelling med en samlet bevilgning på nær 18 mill. kroner til MNT-fagene i 2021. Det er særlig bevilgningene fra utlysningen i 2019 som gjør utslag. Til sammenlikning var de samlede bevilgningene til samfunnsvitenskapene, som hovedsakelig omfatte økonomisk-administrative utdanninger, på litt under 10 mill. kroner i 2021. Tallene for forskerskoler er bare delvis oppdatert, og vil være mer synlig i neste års statistikk.

Oversikt 2 Bevilgninger fra PROFESJON 2019 – 2022 fordelt på fagområder.

De 12 prosjektene innen økonomisk-administrative utdanninger (fem) og ingeniørutdanning (sju) og de fem forskerskolene finansiert gjennom, er fordelt på til sammen ni institusjoner, herav én høyskole og fem nye universiteter. To prosjekt er forankret i en vitenskapelig høyskole (NHH). Ett av de to prosjektene forankret ved NTNU sorterer under avdeling Gjøvik, som frem til 2015 var en høyskole. Dersom vi legger til grunn at behovet for å bygge kunnskapsgrunnlag og forskningskompetanse er større ved høyskoler og tidligere høyskolemiljøer, enn ved de "gamle" universitetene og vitenskapelige høyskolene, tyder oversikten på at satsingen har truffet godt på målene.

Tabell 2. Bevilgede prosjekter fra PROFESJON. Tall i parentes representerer forskerskoler som fikk bevilgning etter utlysningen i 2021.

Prosjektansvarlig institusjon	Antall prosjekter (2017-22)
OsloMet	2
NTNU	2 (1)
Universitetet i Agder	2 (1)

Norges handelshøyskole	2
Høgskulen på Vestlandet	2 (1)
Universitetet i Sørøst-Norge	1
Nord universitet	1
Universitetet i Bergen	(1)
Universitetet i Stavanger	(1)
Sum prosjekter	12 (5)

[6] [Meld. St. 18 \(2014-2015\) - regjeringen.no](#)

Forskning ved grunnskole- og barnehagelærerutdanningene

Om utlysningene

Forskningsrådet har utviklet og styrket FoU-kompetansen i lærerutdanningene gjennom målrettet innsats i programmer/budsjettformål som *Praksisrettet FoU for barnehage, grunnsopplæring og lærerutdanning* – PRAKSISFOU 2005-2010, *Praksisrettet utdanningsforskning* - PRAKUT 2010-2014 og *Forskning og innovasjon i utdanningssektoren* – FINNUT (fra 2014). Prosjektene skulle være praksisrettede og ha forpliktende samarbeid med skoler og barnehager/kommuner. Det var en forutsetning at lærerutdanningsinstitusjoner skulle være aktive partnere i alle prosjekter som fikk støtte. Dette er avsluttede prosjekter som ikke er med i statistikkgrunnlaget, men pågående innsats bygger på erfaringer herfra.

Fra 2017 har innsatsen vært spesielt konsentrert om grunnskolelærerutdanningene (GLU 1-10). Dette har vært en del av oppfølgingen av strategien "Lærerutdanning 2025" som skal bidra i styrkingen av grunnskolelærerutdanningen med overgangen til integrert master. Utløsningen av midler til forskning ved grunnskolelærerutdanningen ble utarbeidet etter føringer i oppdragsbrev fra Kunnskapsdepartementet av 2017[7]. Satsingen har vært koordinert og styrket med midler fra PROFESJON i 2017 og 2019. Utløsningene er utformet på bakgrunn av oppdragsbrev og erfaringer fra tidligere utlysninger og tildelinger hvor formålet har vært å styrke forskningen ved lærerutdanningen.

Konkurransearenaen har vært avgrenset slik at kun institusjoner som tilbyr grunnskolelærerutdanning (1-10) har vært invitert til å søke, og ifra 2021 har også barnehagelærerutdanning vært invitert til å søke utlysningen. I 2023 ble også yrkesfaglærerutdanningen inkludert i utlysningen.

Det er viktig å se nærmere på resultater fra innsatsen fra og med 2017 for å oppnå en forståelse til hvordan prosjekttildelingene fordeler seg på de ulike institusjonene og hvordan satsingen er med å styrke grunnskolelærerutdanningene og de strategisk viktige forskningsområdene her. Det er for tidlig å si så mye om prosjektene som er ved barnehagelærerutdanningene og yrkesfaglærerutdanningen.

Sammendrag av de gjennomførte utlysningene og vurdering av videre innsats

Fra 2017 har det blitt gjennomført årlige utlysninger. For å styrke forskningsinnsatsen ved lærerutdanningene og nå målene i satsingen har søknadstypene *Institusjonsforankret strategisk prosjekt* (ISP) og *Kompetanse- og samarbeidsprosjekt* (KSP) vært benyttet.

Tabellen under gir en oversikt over utlysningene av midler til forskning ved grunnskole- og barnehagelærerutdanning og yrkesfaglærerutdanning i perioden 2017-2022, hvilke budsjettformål midlene er fra, antall søknader og bevilgede prosjekter (beløpene er i mill. kr):

Tabell 3 Utløsninger av midler til forsknings ved grunnskole- og barnehagelærerutdanningene

Tabellen viser at Forskningsrådet har mottatt totalt 140 søknader til disse seks utlysningene, og at det tilsammen er tildelt midler til 35 prosjekter. Dette gir en innvilgelsesrate på 25 prosent. Dette betyr at miljøene har mobilisert godt og sendt mange søknader til utlysningene. Mobiliseringen ved barnehagelærerutdanningene viste seg også være svært god da disse ble inkludert i utlysningen.

Prosjektporteføljen består i 2023 av 29 prosjekter ved grunnskolelærerutdanningen og fem ved barnehagelærerutdanningen og ett prosjekt ved yrkesfaglærerutdanningen. Noen av prosjektene er imidlertid avsluttet, men er likevel med i oversikten under. I tabellen gir vi en oversikt over prosjektansvarlige institusjoner og antall prosjekter:

Tabell 4 Prosjektansvarlige institusjoner og antall prosjekter:

Prosjektansvarlig institusjon	Antall prosjekter
OsloMet	8
NTNU	6
Høgskolen på Vestlandet	5
USN	4
Universitetet i Stavanger	3
Høgskolen i Østfold	3
Dronning Mauds minne høyskole	2
Høgskolen i Volda	2
Høgskolen i Innlandet	1
Norges arktiske universitet	1
SUM	31

Prosjektene fordeler seg ujevnt mellom de ulike institusjonene og det er flere lærerutdanningsinstitusjoner som så langt heller ikke har nådd opp i konkurransen eller har sendt søknader til noen av utlysningene. Det er færrest prosjekter i nord og flest konsentrert rundt Oslo-regionen. Dette gjenspeiler til dels institusjonenes beliggenhet og størrelse.

Når man ser på antall søknader som er innsendt per institusjon, ser man at noen institusjoner har sendt mange søknader og at de som har sendt flest søknader også har høyest innvilgelsesprosent. Det er også mange som har forbedret søknadene etter avslag og sendt søknaden på nytt året etter. Søknadene har fått høyere vurdering fra ekspertpanelene, og det viser seg at denne innsatsen har hatt god effekt med henhold til å øke evnen til å utvikle gode prosjektsøknader. Samtidig har ikke alle institusjoner fått like stor uttelling.

Prosjektporteføljens sammensetning med henhold til fag og innhold er god. Alle prosjektene er relevante for lærerutdanningene og arbeidet her, og er innen fagene pedagogikk og fagdidaktikk, humanistiske fag og naturvitenskapelige fag. Hvis man ser nærmere på hva prosjektene omhandler finner man fem om fagdidaktikk i matte, to i naturfag, seks prosjekter som belyser norsk/lesing/skriving, tre i musikk og ett prosjekt om engelsk. Seks av prosjektene omhandler lærerutdanning og profesjonsutøvelse i sektoren, fire har digitalisering og AI teknologi som tema og tre prosjekter behandler spørsmål om demokrati og rasisme. Ved videre utlysninger vil det være aktuelt å fortsatt spørre etter forskning som er av strategisk betydning for lærerutdanningen.

Kjønnsbalansen i prosjektporteføljen bør forbedres, da det kun er tre av de 26 prosjektene har mannlig prosjektledelse.

Målrettet innsats over flere år har gitt uttelling og det er gode grunner til å anbefale tilsvarende innsats for flere lærerutdanningene. Imidlertid eksisterer det noe skjevhet mellom miljøene som når opp i konkurransen. Mange sender søknader på nytt. Dermed kan det vurderes om det er et behov for å diskutere den videre institusjonelle og geografiske fordelingen av prosjekter og om det kan gjøres justeringer i utlysningene slik at flere institusjoner får muligheter til å nå opp i konkurransen om midler eller om det kan være nyttig å justere frekvensen på utlysningene.

[7] [Tildelingsbrev til Norges forskningsråd 2017 \(regjeringen.no\)](#)

Innovasjon i offentlig sektor og vurdering av videre innsats

Innovasjonsprosjekter i offentlig sektor skal utløse FoU-aktivitet som spesielt bidrar til innovasjon og bærekraftig verdiskaping i sektoren og hos sektorens brukere. Innenfor

utdanning kan offentlige enheter og virksomheter i stat og kommune/fylkeskommune som driver forvaltning og tjenesteyting på utdanningsområdet, søke om midler. Disse må ha med seg partnere som forskningsmiljøer, andre offentlige virksomheter, næringsliv eller interesseorganisasjoner.

FINNUT var blant Forskningsrådets piloter for virkemiddelet *Innovasjonsprosjekt* i offentlig sektor og har lyst ut midler til brukerstyrt forskning siden 2015. Målet er å styrke forskningens rolle i utviklings- og innovasjonsarbeid samt bidra til nytenkning. Prosjektene skal bidra til å løse aktuelle utfordringer i utdanningssektoren knyttet til prioriterte temaområder.

Siden 2015 har Forskningsrådet mottatt 163 søknader til innovasjonsprosjekter i offentlig sektor til budsjettformålet FINNUT. Under følger en tabell som viser utlysningene per år, utlysningenes prioritering, antall søknader fordelt på grunnopplæring og høyere utdanning og vedtatte prosjektbevilgninger. Det er i tidsrommet 2015-2021 totalt tildelt midler til 29 prosjekter.

Utlysningene ble utformet på den måten at den ga åpning for både forskningsbasert innovasjon og innovasjon med forskermedvirkning. Fra 2015-2017 ble det utlyst midler om innovasjon i alle deler av utdanningssektoren. I denne perioden fikk man inn en overvekt av søknader fra universitets- og høyskolesektoren og søknadene herfra fikk gjennomgående høyere karakterer enn søknadene om innovasjon i barnehage, grunnskole og videregående opplæring. Utlysningen i 2018 prioriterte derfor barnehageeiere og skoleeiere, og tilrettela konkurransearenaen bare for disse, med ønske om et løft til denne delen av utdanningssektoren og å styrke forskningens rolle i utviklings- og innovasjonsarbeidet her.

Fra 2019 ble utlysningssyklusen av *Innovasjonsprosjekter i offentlig sektor* med midler fra FINNUT endret. Nå lyses det ut annet hvert år, og det var dermed ingen utlysning i 2020.

I 2021 var søkerallene til utlysningen spesielt svak og helt annerledes enn de forutgående årene, hvor søkingen har vært god. Prosjektypen krever innsats om samarbeid mellom forskere og aktører i sektoren. Mobilisering av aktørene og deres aktuelle rammer er avgjørende for mulighetene for å utvikle søknader. I lys av pandemien, nedstenging, konsekvenser av store utfordringer knyttet til hjemmeundervisning osv. er det grunn til å tro at skole- og barnehageeiers prioriteringer har vært annerledes, og at dette er noe av grunnen til at det er færre søknader i 2021. Det antas at dette ikke vil være situasjonen framover.

Per 2022 består 12 prosent av prosjektporteføljen til utdanning og kompetanse av Innovasjonsprosjekter i offentlig sektor. Dette er en nedgang fra 2020 på 7 prosent. Søknadstypen benyttes for at sektorens innovasjonsarbeid i enda større grad skal forankres i forskning, og at forskningen som finansieres skal være aktuell for sektoren. Innsatsen her har betydning for porteføljens sammensetning gjennom å gjøre at fordelingen av FoUol, er jevnere og medvirker til at vi har en bredere fordeling av prosjekteierskap samt større muligheter for at forskningen kommer til anvendelse. Utlysningene av kompetanse- og samarbeidsprosjekter med brukermedvirkning og utlysningene av innovasjonsprosjekter i offentlig sektor, bidrar til å styrke samarbeidet mellom utdanningssektoren og forskningsmiljøene. At forskningsmiljøer og utdanningsinstitusjoner samarbeider om kunnskapsutvikling og innovasjonsarbeid er et viktig mål for arbeidet med porteføljen Utdanning og kompetanse.

Totalt har 29 søknader blitt innvilget og til sammen ble det søkt om 179 mill. kroner. Av de 29 søknadene er 17 prosjekter fremdeles aktive, mens 12 prosjekter er fullførte. Prosjektene dekker hele utdanningssektoren, men flertallet av de innvilgede søknadene er rettet mot grunnskolen og høyere utdanning, samtidig som det også eksisterer noen prosjekter som omhandler videregående opplæring og barnehage. Innovasjonsprosjektene er brukerstyrte og ledes i hovedsak av kommuner, fylkeskommuner, samt aktører i UH-sektoren.

Innovasjonsprosjektene innen utdanningsforskningsfeltet preges av mangfold og stor spennvidde, og omhandler blant annet læringssystemer, vurderingsverktøy, veiledningsmetoder og undervisningspraksiser. En betydelig del av prosjektene bidrar til utvikling og implementering av teknologiske nyvinninger som virtual reality (VR), applikasjoner og fjernundervisning for å heve kvaliteten og læringsutbytte i et stadig mer digitalt utdanningssystem. Andre prosjekter bidrar med å effektivisere styring og ledelse i sektoren.

Tabell 5: Oversikt over prosjektporteføljen.

Prosjektansvarlig institusjon	Antall prosjekter
Asker kommune	1
Bergen kommune	1
Bærum kommune	2
Kulturtanken	1
Lindesnes kommune	1
Nord Universitet	1
NTNU	1
Oslo kommune	3
OsloMet	1
Randaberg kommune	1
Rogaland fylkeskommune	2
Rødøy kommune	1
Statsforvalteren Innlandet	1
Stavanger kommune	1
Time kommune	1
Trondheim kommune	2
Trøndelag fylkeskommune	1
Universitetet i Bergen	1
Universitetet i Oslo	3
Universitetet i Tromsø	1
Vennesla kommune	1
Viken fylkeskommune	1

Gjennom flere år har Forskningsrådet gjort en særlig innsats rettet mot innovasjon i utdanningssektoren og som del av dette lyst ut midler til innovasjonsprosjekter i offentlig sektor for å styrke forskningens rolle for sektorens utviklings- og innovasjonsprosesser.

På tross av lave søkertall i 2021 har det vært god utvikling av prosjektporteføljen av innovasjonsprosjekter i offentlig sektor, det har vært gjort et stort mobiliseringsarbeid og porteføljen har fått flere brukerstyrte prosjekter som eies av utdanningssektoren. Det er grunn til å anta at satsingen har bidratt til å koble forskning, utvikling og innovasjon i sektoren. I det videre arbeidet vil det være aktuelt å diskutere om vi igjen skal inkludere innovasjon i høyere utdanning i utlysningene slik at de inkluderer alle nivåer i utdanningssektoren. Det vil også være nødvendig å mobilisere sektoren i arbeidet med utvikling av søknader og samtidig følge med på hvordan utlysningene bør innrettes for å bidra til forskningsbasert innovasjon i ut